

В. С. Гадамский

Интернет-сервисы в работе современной библиотеки высшего учебного заведения

Рассмотрены возможности использования облачных технологий для осуществления главных направлений деятельности библиотеки на примере комплекса сервисов Google.

Ключевые слова: облачные технологии, информационные технологии в работе библиотеки.

V. S. Hadoms'kyj

Internet Services of a Modern Library at a Higher Educational Establishment

The article is focused on the possibilities of using the so-called "cloud technology" in order to perform the basic activities of any library as an actual instance of complex services Google.

Key words: cloud technology, information technology in the library.

Надійшла до редколегії 24.12.2013 р.

УДК 027.7:378.4(477.42-25)ЖДУ:004.738.1

Т. Є. Клименко,

канд. філол. наук,

викладач кафедри новітньої української літератури

та соціальних комунікацій

Житомирського державного університету

імені Івана Франка

РОЛЬ КНИГИ У ФУНКЦІОНУВАННІ БІБЛІОТЕЧНОГО САЙТА

(НА ПРИКЛАДІ САЙТА БІБЛІОТЕКИ

ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА)

Розглядається змістове наповнення сайту бібліотеки Житомирського державного університету імені Івана Франка, аналізується його вплив на культуру читання користувача шляхом пропагування книжкового фонду бібліотеки.

Ключові слова: сайт бібліотеки, культура читання, види дистанційного спілкування, фактографічна інформація, бібліографічна інформація, повнотекстова інформація.

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток Інтернет-культури призвів до зниження інтересу молоді до літератури й друкованого слова загалом. Нині можна стверджувати, що книжка сприймається лише як одна зі складових частин медіа-комплексу – Інтернету, періодики, телебачення тощо. Варто зазначити, що змінюється тематика читання: перевага надається розважальній (для відпочинку) і фаховій літературі. Натомість класична література втрачає свої позиції, адже читання якісної книги (на відміну від матеріалів мас-медіа, текст яких сприймається фрагментарно) потребує активності, уваги, докладання зусиль. Криза читання викликає занепокоєння в професійному середовищі бібліотечних працівників й освітян. Нагальною постає необхідність інтенсифікування діяльності книгозбірень щодо процесу збереження книги як найважливішого засобу інтелектуального, творчого та духовного розвитку особистості. Одним із способів упровадження культури читання в освітянське середовище є бібліотечний сайт.

Бібліотечні сайти дають можливість представити книгозбірню як інформаційний ресурс, який діє в єдиному інформаційному просторі, і зробити її більш відкритою для кожного користувача. Інтерес до такого виду послуг продемонстровано на сторінках фахових видань, зокрема в наукових працях Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [2], Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського [8] та в матеріалах науково-практичних конференцій [1, 3, 5, 6].

Мета статті – охарактеризувати змістове наповнення сайта бібліотеки Житомирського державного університету імені Івана Франка, визначити його вплив на культуру читання користувача шляхом презентування книжкового фонду книгозбірні.

Основна частина. У бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка сайт активно став розвиватися з 2011 року. Він є частиною загального сайта вишу, що зумовлює єдність стилю та спрощує доступ до останнього. На головній сторінці університету книгозбірня «прописана» у рубриці «Структура» (<http://zu.edu.ua/struc.html>), а також має пряме посилання – <http://library.zu.edu.ua>. Складність представлення книги полягає в необхідності відтворити засобами сайта реальний бібліотечний простір і специфіку окремої бібліотеки.

Створюючи сайт, працівники книгозбірні керувалися наступним:

– основна мета сайта – всебічне розкриття змісту фонду бібліотеки для читачів, залучення їх до роботи з літературою всіх видів;

– головна вимога до інформаційного наповнення сайта – чіткість читацького й цільового призначення, актуальність теми, продуманий підхід до вивчення та відбору літератури;

– вибір теми – тема повинна відображати актуальні питання науки й техніки, відповідати сучасним вимогам наукового, навчального та виховного процесу, профільній проблематиці університету.

Відповідно до цього були поставлені завдання:

1) просування фонду (книги) у читацьке середовище;

2) підвищення читацької культури користувачів бібліотеки;

3) популяризація читання й формування культури читання серед студентської молоді вишу;

4) позиціонування університетської бібліотеки як культурного, інтелектуального та інформаційно-дозвілєвого центру університету;

5) упровадження інноваційних форм проведення просвітницьких заходів і розширення їхньої тематики;

6) використання інтелектуального потенціалу читачів-лідерів для популяризації читання, залучення їх до бібліотечних проєктів, спрямованих на підвищення читацької культури студентів;

7) консолідація зусиль бібліотеки, кафедр, студентської ради університету задля підтримки книгозбірні в популяризації читання.

Усім відомо, що змусити читати неможливо. Тож чи не доречно дослухатися до китайської мудрості: «Якщо ви заглядаєте на рік наперед – садіть рис. Якщо ви заглядаєте на 10 років уперед – садіть дерево. Якщо ви заглядаєте вперед на все життя – навчіть людину...»?

Одним із шляхів навчання є спілкування. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, процеси з розбудови інформаційного суспільства спонукають бібліотекарів шукати та використовувати нові комунікаційні засоби. Нині актуальним є дистанційне спілкування за допомогою бібліотечного сайту. Воно має інформаційний характер і спрямоване на використання сучасних форматів взаємодії з користувачем. У результаті виникають нові способи передачі та отримання інформації, що впливають на організацію читацької діяльності й популяризують фонд книгозбірні. Бібліотечне дистанційне спілкування поділяється на безпосереднє та опосередковане.

Безпосереднє спілкування представлено на сайті такими засобами: 1) опитувальник; 2) віртуальна довідка; 3) електронна пошта.

З метою формування галузевого інформаційного ресурсу на базі бібліотеки для повноцінного забезпечення фахових потреб науковців і студентів проводиться аналіз інформаційних запитів користувачів за допомогою опитувальника. Серед його завдань виявити: мотивації звернень користувачів до бібліотеки; джерела отримання інформації читачами; зміни в якості та оперативності обслуговування; вміння працювати з електронним каталогом; перелік розділів і категорій бібліотечного сайту, якими найчастіше користуються читачі; найпопулярніший відділ книгозбірні тощо. У результаті анкетування вивчаються й аналізуються інформаційні потреби та інтереси користувачів, що дають змогу корегувати процеси бібліотечного сервісу.

На сайті книгозбірні університету працює віртуальна довідкова служба (ВДС) «Запитай бібліотекаря», яка інформує про користування фондом, сформований перелік кількісних та якісних обмежень пошуку інформації, режим обслуговування. Суть її полягає в розкритті й популяризації книжкових фондів та діяльності бібліотеки вишу для віддалених користувачів. Джерелами виконання запитів є електронний каталог книгозбірні, традиційний довідково-бібліографічний апарат, повнотекстові й бібліографічні бази бібліотеки. Книгозбірня не надсилає електронні копії документів. Перевагою сайту є наявність зворотного зв'язку з користувачами, який здійснюється шляхом листування через електронну пошту. На головній сторінці подано адреси всіх відділів бібліотеки. Така форма спілкування є адресною й сприяє оптимізації обслуговування наукового та навчально-виховного процесу.

Опосередковане спілкування представлено на сайті більш широко. Воно пов'язане з візуальним, слуховим сприйняттям інформації й характерне для всіх рубрик сайту: «Головна», «Про бібліотеку», «Структура», «Ресурси», «Події», «Бібліотечні посібники». У меню кожного розділу міститься емблема книгозбірні. В її центрі розташована розгорнута книга, титульна сторінка якої повернена до користувача. Зверху зображення зазначено назву бібліотеки. Це ніби звернення-

пропозиція закладу до читача збагачувати свій інтелектуальний, творчий і духовний потенціал за допомогою читання. Таку ідею підсилює нагадування знизу емблеми: «Книга – шлях до пізнання».

Засоби опосередкованого спілкування репрезентовані матрицею рубрик сайтак, об'єктом яких є книга та які спрямовані на допомогу користувачеві у його професійному становленні й саморозвитку. Від змісту бібліотечного сайта та здатності бібліотекарів організовувати й представляти інформацію залежить його успіх. Тому змістове наповнення сайта книгозбірні університету охоплює різні види інформації: 1) фактографічну; 2) бібліографічну; 3) повнотекстову.

Фактографічна інформація подається у вигляді довідкових відомостей у розділі «Про бібліотеку», що містить історичну довідку про неї, режим роботи, запис до книгозбірні, правила користування. Окремим підрозділом представлено проекти бібліотеки у вигляді звітів-презентацій, що популяризують різні аспекти її діяльність. Так, метою проекту «Цікаві уроки в бібліотеці» є пропагування роботи цієї установи загалом і зокрема: пошук інформації в електронному й алфавітному каталогах, систематичній картотеці статей та на сайті університету. Це різновид пізнавального спілкування, яке сприяє підвищенню поінформованості користувачів щодо фахових навичок і вмінь.

Як відомо, переконувальне спілкування покликане сформувати ціннісні орієнтації та установки у співрозмовника, переконати його в доцільності тих чи інших стратегій взаємодії, зробити своїм одностороннім, залучити на свій бік, спонукати приєднатись до своїх позицій. Комунікативною формою такого професійного спілкування є презентація-звіт про участь у нараді-семінарі «Інноваційні методи роботи на допомогу виховному процесу ВНЗ».

Мета сугестивного спілкування – впливати на співрозмовника, змінюючи його мотивацію, ціннісні орієнтації та установки, поведінку й ставлення. Проект «Привчи мене читати» є спільним із Інститутом педагогіки університету та спрямований на зміну стереотипу «Читати не модно». Проект виховних заходів має чотири блоки: «Методи читання», «Дитяча література», «Поезія», «Книга – шлях до пізнання», націлені на фахове зростання майбутніх учителів-початківців.

Прикладом ритуального спілкування є проекти «Свято книги» і «Всеукраїнський день бібліотек. Традиції бібліотеки ЖДУ ім. І. Франка». «Свято книги» – це традиційне дійство, яке проводиться щорічно в рамках свята «Першого дзвоника» й ознайомлює з фондами книгозбірні, демонструє праці бібліотекарів і представляє виставку-перегляд книжкової продукції видавництва Житомирщини й України загалом. Основу презентації «Всеукраїнський день бібліотек. Традиції бібліотеки ЖДУ ім. І. Франка» становить фотозвіт бібліотекарів, які вже сьомий рік поспіль 30 вересня вирушають у подорож визначними місцями України. Цей проект має на меті закріпити й підтримувати дружні взаємини в бібліотечному середовищі, формувати командний дух, зберігати традиції.

Результатом експресивного спілкування, завдання якого полягає в створенні психоемоційного настрою у співрозмовника, залученні до необхідної соціальної дії, є заклики-акції «Подаруй бібліотеці книгу!», «Книга до книги = найкраща бібліотека». Їхня мета – привернути увагу користувачів до бібліотеки й розширити читацьку аудиторію.

Бібліографічна інформація на сайті – якісна, достовірна, за змогою, повна та конкурентоспроможна. Найбільш цікавими й корисними для користувачів є відомості у вигляді електронного каталогу та різноманітних баз даних.

З 2010 року в книгозбірні функціонує автоматизована бібліотечна програма АБІС ІРБІС64, яка дає змогу здійснювати пошук за електронним каталогом. 2012 року університетом було придбано веб-модуль для АБІС ІРБІС, що надає можливість доступу до електронного каталогу бібліотеки через мережу Інтернет. Він відображає інформацію про видання, що надходять до фонду книгозбірні в режимі поточного й ретроспективного комплектування, про статті з періодики та збірників від 2010 року. Ведеться електронний каталог дисертацій, захищених у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Розпочато роботу з формування букіністичного каталогу. 2012 року фахівцями бібліотеки було створено довідник-щорічник «Періодичні видання». Укладачі представили широкому загалові бібліографічну та фактологічну інформацію про періодичні видання, які передплачує книгозбірня, зокрема теоретичний аспект, повний бібліографічний опис, інформацію про видавців, контакти, ілюстративний супровід кожної газети чи журналу. Такий вид роботи разом із розгорнутими виставками в читальних залах, базою даних періодичних видань за 1946–2011 рр. і рекомендаційними списками на сайті бібліотеки сприяє рекламі та активізації використання періодики.

Повнотекстова інформація представлена власною продукцією книгозбірні, зокрема інформаційними й рекомендаційними списками, бібліографічними покажчиками. За наявністю друкованого еквіваленту вони поділяються на такі види:

✓ електронний аналог друкованого видання – електронний документ, що відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо (наприклад, біобібліографічний покажчик «Ліна Костенко», комплект інформаційних списків «Соціальний педагог», комплект інформаційно-бібліографічних списків абоненту художньої літератури «Калейдоскоп новинок» та ін.);

✓ самостійний електронний документ – той, що не має друкованих аналогів і побудований за принципом гіпертекстових посилань (наприклад, науково-допоміжні бібліографічні покажчики «Фольклор», «Думка. Праця. Нагорода», біобібліографічний покажчик «Павло Тичина»);

✓ документ змішаного типу, який представлено в різних форматах, зокрема PDF та XHTML (наприклад, довідник «Періодичні видання – 2012», науково-допоміжний анотований бібліографічний покажчик «Дисертації фонду бібліотеки Житомирського державного університету ім. І. Франка»).

Значне місце в структурі бібліотечно-інформаційної діяльності займає віртуальна книжкова виставка, яка відображає стиль бібліотеки, є її візитною карткою, розкриває інформаційні ресурси цієї установи й творчий потенціал персоналу. Їй властиві такі ознаки, як актуальність, динамізм, оперативність.

У рубриці «Ресурси» представлено виставки-презентації книг, які наявні в книгозбірні університету, за такими категоріями: «Розвиваємо себе – змінюємо світ», «Особливості книг», «Галузева література», «Серія книг», «Народні традиції», «Житомирщина», «Персоналії», «Україна в історії». Теми виставок вирізняються знаковими подіями сучасності та відповідають потребам навчально-виховного процесу.

Віртуальні виставки, які готує бібліотека, обмежують можливості користувача отримати змістовну інформацію, оскільки унеможливають фізичне використання книги. Разом з тим вони дають змогу розв'язати низку проблем: 1) забезпечення збереженості документа; 2) оперативність організації виставки та можливість постійного її поповнення новими документами; 3) представлення матеріалів у потрібній кількості назв; 4) необмеженість терміну експонування документів; 5) бібліографічний опис і розкриття змісту видання за допомогою анотації; 6) можливість дистанційного перегляду виставки в будь-який час без відвідування бібліотеки.

Висновки. Таким чином, співробітники книгозбірні намагаються надавати доступ користувачеві до інформації щодо фондів цієї установи, яка відповідає його потребі. Функція сучасної університетської бібліотеки з інформаційної трансформується в інформаційно-аналітичну. При цьому за участі наукової (виробництво нового знання) й управлінської (розроблення варіантів рішень, сценаріїв) діяльності відбуваються якісно-змістовні перетворення інформації. Така трансформація передбачає одержання, накопичення, опрацювання, зберігання та надання інформації користувачеві, зокрема на сайті книгозбірні університету.

Характеристика сайту бібліотеки Житомирського державного університету імені Івана Франка щодо ролі книги в його функціонуванні:

1. Змістове наповнення сайту охоплює різні види інформації про книгу (бібліографічну, фактографічну, повнотекстову), яка подається українською, російською та вибірково англійською мовами.

2. Представлення книги шляхом надання бібліографічної інформації на сайті є якісним, достовірним, повним та конкурентоспроможним. Найбільш корисною для читачів є інформація, зосереджена в електронному каталозі й базах даних.

3. Фактографічна інформація подається у вигляді довідкових відомостей, що містять історичну довідку про книгозбірню, режим роботи, запис до неї, правила користування. Це своєрідна ілюстрація умов доступу до фізичного використання книги.

4. Повнотекстова інформація представлена власною продукцією бібліотеки, зокрема інформаційними списками та бібліографічними покажчиками.

5. Бібліотечно-бібліографічні послуги надаються за допомогою віртуальної довідкової служби, довідок по електронній пошті.

6. Усі інформаційні ресурси впорядковані й легко доступні будь-якому користувачеві, зокрема завдяки функціонуванню карти сайта.

Прогнозований результат впливу роботи сайта на культуру читання користувача:

1) читач має уявлення про книгу; 2) користувач усвідомлює свою діяльність щодо книги та обирає ціль читання залежно від особливостей тексту й поставлених завдань; 3) знає свої потреби як читача та має сформовану читацьку ідею; 4) свідомо використовує управлінський цикл (визначення, планування, організація читацької діяльності, її рефлексія й оцінка); 5) проявляє читацьку гнучкість, вносить, за потреби, зміни в заплановане; 6) відбувається урізноманітнення читацьких стратегій.

Список використаних джерел

1. Білоус В. С. Електронна бібліотека вищого навчального закладу як середовище швидкого доступу до інформації / Білоус В. С. // Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ : зб. матеріалів Республікан. наук.-практ. Інтернет-конференції, Вінниця, 12–18 квіт. 2010 р. / Вінниц. нац. техн. ун-т, Вінниц. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. – К., 2010. – С. 29–39.

2. Горовий В. Сучасна інформаційна діяльність бібліотеки: бібліотечний аспект / Валерій Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2010. – Вип. 26. – С. 12–20.

3. Журавльова І. К. Збереження інформаційних ресурсів у бібліотеках вищих навчальних закладів України: сучасний аспект / І. К. Журавльова // Від XIX до XXI ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : до 125-річчя Харк. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. закл. «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» ; [уклад.: О. П. Куніч ; редкол.: В. Д. Ракитянська та ін.]. – Х., 2011. – С. 265–276.

4. Копаєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів інтернету : монографія / В. Копаєва ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – 198 с.

5. Мансурова С. Е. Методический мониторинг сайтов вузовских библиотек Западно-Сибирской зоны РФ / Мансурова С. Е. // Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 жовт. 2012 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Нац. б-ка ; [наук. ред. Т. П. Ткаченко]. – Донецьк, 2012. – С. 103–110.

6. Нутраченко Е. П. Эффективность WEB-сайта университетской библиотеки как показатель качества работы / Нутраченко Е. П. // Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 жовт. 2012 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Нац. б-ка ; [наук. ред. Т. П. Ткаченко]. – Донецьк, 2012. – С. 128–133.

7. Про інформацію : Закон України від 23 черв. 2005 р. № 2707-IV // Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справ : тем. добірка у 2 ч. / Книжк. палата України ім. І. Федорова. – Вид. 3-тє, доповн. – К., 2007. – С. 1–17.

8. Савенкова Л. В. Якість веб-представництва бібліотек педагогічних університетів України в Інтернеті / Л. В. Савенкова // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. А. Дубровіна та ін.]. – К., 2008. – С. 210–231.

Т. Е. Клименко

Роль книги в функционировании библиотечного сайта (на примере сайта библиотеки житомирского государственного университета имени Ивана Франка)

Рассматривается содержательное наполнение сайта библиотеки Житомирского государственного университета имени Ивана Франка, анализируется его влияние на культуру чтения пользователя путем пропаганды книжного фонда библиотеки.

Ключевые слова: сайт библиотеки, культура чтения, виды дистанционного общения, фактографическая информация, библиографическая информация, полнотекстовая информация.

T. Ye. Klymenko

The Role of Books in the Functioning of a Library Website (an Instance of the Library Website at Zhytomyr State University named after Ivan Franko)

The article is focused on the site content of the library at Zhytomyr State University named after Ivan Franko. The author analyzes its impact on users' reading culture by promoting the book fund of the library.

Key words: library website, reading culture, types of distance communication, factual information, bibliographic information, full-text information.

Надійшла до редколегії 15.11.2013 р.